

Magdalena Nierzwicka
Muzeum Okręgowe w Toruniu

Od Kopernika do piernika i podróżnika, czyli wielodziałowe Muzeum Okręgowe w Toruniu na szlaku turystycznym

Muzeum Okręgowe w Toruniu jest największą i od wielu lat prężnie rozwijającą się instytucją kultury w Grodzie Kopernika. Ta wielodziałowa placówka obecnie prezentuje wystawy stałe i czasowe w kilkunastu zabytkowych budynkach ulokowanych w obrębie atrakcyjnej toruńskiej starówki. Średniowieczny zespół miejski Torunia należy do najcenniejszych architektonicznie miejsc, który w 1997 roku został wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO. Wyjątkowe walory artystyczne miasta, jego kameralność i niepowtarzalny klimat sprawiają, że z roku na rok przyciąga coraz liczniejsze rzesze turystów. Wśród atrakcji turystycznych, obok zespołu architektoniczno-urbanistycznego o średniowiecznym rodowodzie, znajduje się również Muzeum Okręgowe. Od lat instytucja ta zmienia swoje oblicze, modernizuje wystawy stałe oraz powiększa liczbę oddziałów, pozyskując kolejne zabytkowe budynki i przeprowadzając ich adaptację na cele muzealne. XXI wiek przyniósł nowe oczekiwania wobec tradycyjnego muzeum „szklanych gablot”. Młodzi odbiorcy muzealnych ofert oczekują nowoczesnych form przekazu wizualnego z wykorzystaniem m.in. projekcji multimedialnych z ruchomym obrazem i dźwiękiem. Takim potrzebom wychodzi naprzeciw toruńskie muzeum, ale – co należy podkreślić – zachowując swoją tożsamość, dba, aby nadal najważniejszym elementem każdej wystawy pozostawał autentyczny eksponat.

Andrzej Stasiak podsumowując sytuację polskiego muzealnictwa przełomu XX i XXI wieku, zauważył dwie przeciwstawne tendencje. Wzrastającej liczbie muzeów i przygotowywanych ekspozycji towarzyszyła obniżająca

się liczba zwiedzających [Stasiak 2006: 33]. Autor swe badania prowadził dziesięć lat temu i od tego czasu w muzealnictwo wiele się zmieniło. W analizach frekwencji Muzeum Okręgowego w Toruniu w ostatnich kilku latach, zauważalna jest wyraźna tendencja zwyżkowa¹. Każdego roku wzrasta atrakcyjność bardzo zróżnicowanej i bogatej oferty muzealnej, na która składa się działalność wystawiennicza i popularyzatorska, edukacja muzealna z szeroką gamą zajęć od niekonwencjonalnych lekcji muzealnych, poprzez warsztaty i spotkania plenerowe, festiwale oraz prelekcje z interesującymi osobami. Muzeum Okręgowo w Toruniu w szerokim zakresie prowadzi działalność promocyjną w kraju i za granicą poprzez udział w targach turystycznych, festiwalach smaku oraz międzynarodowych imprezach sportowych. Prezentowane jest to, co najatrakcyjniejsze – warsztaty wypieku pierników prowadzone przez pracowników muzeum ubranych w tradycyjne stroje historyczne. Muzeum dba również o szeroką reklamę swojej działalności na portalach społecznościowych i stronach internetowych poświęconych kulturze. Pracownicy merytoryczni poszczególnych działów biorą udział w audycjach radiowych i telewizyjnych promujących aktualne wystawy i imprezy muzealne oraz najcenniejsze eksponaty ze zbiorów Muzeum Okręgowego. Działalność promocyjna muzeum to również duża oferta wydawnicza, na którą składają się katalogi i foldery do wystaw, a także ciekawe i niedrogie gadżety (magnesy, torby na zakupy, podkładki pod szklanki, zakładki do książek itp.), których motywy nawiązują do najciekawszych eksponatów z wystaw stałych.

W dobie łatwego dostępu do informacji oraz taniej rozrywki coraz trudniej jest zdobywać grono osób zainteresowanych kulturą wyższą, dlatego wiele wysiłku należy włożyć w pozyskiwanie zwiedzających. Z uwagi na potrzeby gości muzealnych dużym udogodnieniem jest wydłużenie czasu funkcjonowania placówek w sezonie wiosenno-letnim, kiedy nasila się znacznie ruch turystyczny. Muzeum Okręgowo w Toruniu praktykę tę prowadzi już od wielu lat. Istnieje również szeroka gama zróżnicowanych biletów i łączonych karnetów wstępu do kilku oddziałów, dzięki którym można zwiedzać muzeum po atrakcyjnych cenach. Wielkim zainteresowaniem cieszą się „Noce w muzeum”, podczas których bezpłatnie udostępnia się wszystkie oddziały muzealne.

¹ W roku 2014 dane wykazały blisko 300 tys. tzw. osób biletowanych odnotowanych we wszystkich oddziałach Muzeum Okręgowego w Toruniu.

Po rozpatrzeniu frekwencji całorocznej zauważalne są okresy wzmóznego napływu gości. Najwięcej notuje się zwiedzających w maju i czerwcu, kiedy licznie do Torunia przybywają wycieczki szkolne. Wówczas liczba gości wzrasta prawie trzykrotnie w porównaniu do miesięcy słabszych przypadających w sezonie jesienno-zimowym. Słupki frekwencji wzrastają również w lipcu i w sierpniu, czyli w okresie aktywnego ruchu turystów indywidualnych zarówno krajowych jak i zagranicznych.

Poniżej skupię się na trzech wybranych oddziałach muzealnych, które cieszą się niesłabnącą popularnością wśród zwiedzających. Największą ich liczbę przyciąga Dom Mikołaja Kopernika – domniemane miejsce urodzin sławnego astronoma – każdego roku przyjmujący ponad 80 tysięcy zwiedzających. *Mikołaj Kopernik – życie i dzieło* to tytuł wystawy stałej, poświęconej biografii autora dzieła *De revolutionibus*, a także roli Torunia w drugiej połowie XV wieku [Mazurkiewicz 2011: 223]. Obecnie trwają prace przygotowawcze mające na celu przyszłą modernizację kamienicy – tzw. Domu Mikołaja Kopernika oraz zaaranżowanie nowoczesnej wystawy poświęconej życiu i czasom wielkiego astronoma.

Badania nad ruchem turystycznym w Toruniu wykazują, że większość gości zagranicznych nazwisko Mikołaja Kopernika uznała za najbardziej rozpoznawalny symbol miasta. Nieco inne zdanie mają polscy turyści uważając, że Toruń kojarzony jest przede wszystkim z piernikami [Badania ruchu turystycznego 2014]. I ta wielka popularność toruńskich pierników została z powodzeniem wykorzystana do zainicjowania wystawy stałej zatytułowanej *Świat toruńskiego piernika*, którą 2006 roku otwarto w piwnicach Domu Mikołaja Kopernika. W gotyckich wnętrzach zaprezentowano m.in. siedemnastowieczne formy piernikowe, zaaranżowano wewnątrz piekarni, kramy z piernikami, warsztat snycerski, wewnątrz sklepu firmowego z początku XX wieku. Jednak największą atrakcją wystawy stała się możliwość udziału w warsztatach własnoręcznego formowania i wypieku ozdobnego piernika, a także degustacji słodkich specjałów [Kukowicz-Wirowska, Bibik 2011: 300–301]. Wysoka frekwencja odwiedzających tę wystawę dała asumpt do powołania odrębnego działu Muzeum Okręgowego w Toruniu, jakim stało się Muzeum Toruńskiego Piernika ulokowane w zabytkowych wnętrzach byłej fabryki pierników przy ulicy Strumykowej 4. Podwaliny pod działalność fabryki położył Jakub Wesse w 1763 roku, natomiast jego wnuk Gustav utrwalił wysoką pozycję firmy na rynku. Toruńska Fabryka

Pierników Gustav Weese przez kolejne dziesięciolecia stanowiła wyznacznik wysokiej jakości i doskonałego smaku wyrobów piernikarskich [Muzeum Okręgowe w Toruniu 2015]. Muzeum Toruńskiego Piernika udostępniono 20 czerwca 2015 roku i od razu zyskało wielką popularność, o czym świadczy bardzo wysoka liczba gości. Otóż od momentu uroczystego udostępnienia do końca sierpnia odwiedziło je blisko trzydzieści tysięcy osób. Interaktywna wystawa opowiada historię toruńskiego piernikarstwa od XIV do XX wieku. Zabytkowe formy piernikowe, maszyny związane z rzemiosłem i przemysłem piernikarskim, zapach korzennych przypraw i udział w warsztatach wypieku pierników to tylko kilka z walorów tego niezwykłego miejsca.

Kolejnym chętnie odwiedzanym miejscem wśród oddziałów Muzeum Okręgowego w Toruniu jest Muzeum Podróżników im. Tony'ego Halika. Historia jego powstania związana jest z pasją podróżowania pary wybitnych polskich globtroterów – Elżbiety Dzikowskiej i Tony'ego Halika. Przez lata wspólnych wypraw zdołali oni zgromadzić ogromny zbiór eksponatów pochodzący z wielu krajów świata. Elżbieta Dzikowska po śmierci Tony'ego Halika kolekcję tę przekazała miastu urodzin swego męża – Toruniowi. Pierwsza wystawa stała pt. *Tony Halik. Urodzony dla przygody*, była prezentowana w latach 2003–2011 w dwóch niewielkich salach barokowego spichrza przy ul. Franciszkańskiej 11. Pozyskanie sąsiadującej kamienicy stworzyło możliwość zaaranżowania rozbudowanej, nowoczesnej przestrzeni wystawienniczej. Nowa ekspozycja pt. *Pasja podróżowania* została oficjalnie udostępniona zwiedzającym 24 stycznia 2013 roku. Pasja do podróżowania i nieodparta, ludzka potrzeba poznawania świata jest głównym motywem przewodnim nowej wystawy stałej. Symbolem polskiego podróżnictwa XX wieku wciąż pozostaje dla wielu osób Elżbieta Dzikowska i Tony Halik, dlatego ich życie, dokonania oraz zebrane podczas wypraw kolekcje stały się kluczowym elementem pozwalającym na zaprezentowanie na wystawie prawdziwej pasji człowieka do odkrywania piękna i różnorodności świata. Oprócz wystawy stałej, pięć razy do roku przygotowywane są ekspozycje czasowe będące plonem współpracy muzeum z podróżnikami, kolekcjonerami oraz muzeami etnograficznymi. Tematyką prezentowanych wystaw są zazwyczaj obrazy ze świata, a także eksponaty związane z obrzędami i życiem codziennym społeczeństw zamieszkujących kraje pozaeuropejskie. Stałe grono odbiorców uczestniczy również

w cyklach spotkań z podróżnikami oraz warsztatach edukacyjnych. Należy również wspomnieć o ciekawych i innowacyjnych projektach realizowanych dla odbiorców niepełnosprawnych. Wspomnieć można niedawno realizowane zadanie pt. *Pasja podróżowania. Podróże bez barier*, którego gośćmi byli niepełnosprawni podróżnicy, zdobywcy szczytów, którzy swą wolą życia, fascynacją podróżami i przełamywaniem barier, dzielili się z niepełnosprawnymi osobami z województwa kujawsko-pomorskiego.

Muzeum nie istniałoby bez eksponatów oraz bez odbiorców, dlatego instytucja toruńska wciąż się przeobraża, poszukuje nowych form aktywności muzealnej, aby uatrakcyjnić swoją ofertę. Już dawno zerwało ze skostniałymi metodami pracy dydaktycznej i wystawienniczej. Krytycy placówek muzealnych próbują tego nie zauważać i wciąż przywołują stereotypy, dotyczące mało zaangażowanych pracowników obsługi, zakazu dotykania eksponatów, nużących lekcji muzealnych lub opowieści przewodników albo wprost chodzenia w filcowych kapciach itp. Oczywiście te opinie są przesadzone. W ostatnich latach zdecydowanie podniósł się poziom obsługi gości muzealnych, niejednokrotnie zmniejszył się dystans pomiędzy oglądającymi a eksponatami. Jednak muzeum zawsze pozostanie przede wszystkim miejscem ochrony i udostępniania dzieł sztuki, więc świadomy turysta przekraczający mury muzealne musi mieć świadomość pewnych barier bezpieczeństwa, które muszą być zachowane. Pomimo wzmożonego wykorzystywania wszelkiego rodzaju mediów w kreacji wystawienniczej, obiekty muzealne – jak ujął to Jakub Mosh – „ciągle jeszcze powołane będą do sprawowania funkcji ochronnej w stosunku do świata kultury, gromadzenia i zabezpieczania dziedzictwa materialnego” [Mosh 2006: 47].

Bibliografia

- Kukowicz-Wirowska Barbara, Bibik Justyna
2011: *Działalność edukacyjna Muzeum Okręgowego w Toruniu*, [w:] *Księga pamiątkowa 150-lecia Muzeum Okręgowego w Toruniu 1861–2011*, red. K. Mikulski, E. Okoń, Toruń: Muzeum Okręgowe.

- Mazurkiewicz Janina
2011: *Dziedzictwo Mikołaja Kopernika. Pięćdziesiąt lat działalności „Domu Mikołaja Kopernika” – działu Muzeum Okręgowego w Toruniu (1960–2010)*, [w:] *Księga pamiątkowa 150-lecia Muzeum Okręgowego w Toruniu 1861–2011*, red. K. Mikulski, E. Okoń, Toruń: Muzeum Okręgowe.
- Mosz Jakub
2006: *Muzeum sztuki jako turystyczna atrakcja cywilizacji ponowoczesnej*, [w:] *Rola muzeów w turystyce i krajoznawstwie*, red. M. Masłowska, Zielona Góra: Muzeum Ziemi Lubuskiej.
- Muzeum Okręgowe w Toruniu
2015: *Przewodnik ilustrowany*, Toruń: Muzeum Okręgowe.
- Nierzwicka Magdalena
2011: *Dział Kultur Pozaeuropejskich*, [w:] *Księga pamiątkowa 150-lecia Muzeum Okręgowego w Toruniu 1861–2011*, red. K. Mikulski, E. Okonia, Toruń: Muzeum Okręgowe.
- Stasiak Andrzej
2006: *Muzeum wobec wyzwań współczesnej turystyki*, [w:] *Rola muzeów w turystyce i krajoznawstwie*, red. M. Masłowska, Zielona Góra: Muzeum Ziemi Lubuskiej.